

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer

adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

N. CORNELISSE — ECK EN WIEL

EEN GEDENKBOEK

Maleachi 3:13-4:6

Onze namen staan op tal van plaatsen geregistreerd. Vanaf de dag van onze geboorte. Computers bergen allerlei persoonlijke gegevens op in hun geheugen — adres, inkomen, beroep — die ze op elk gewenst moment te voorschijn kunnen roepen. In dit gesprek van Maleachi lezen we over Gods gedenkbok, Zijn Dagboek. In dat grote boek heeft Hij ons hele leven zorgvuldig bijgehouden.

Misschien denk je, je eigen bonte leven in gedachten, aan een politiedossier, waarin gegevens van de verdachten staan geregistreerd en dat de Here God ons eens, een voor een, op het matje zal roepen. Dan zou de betekenis zijn: pas op, want alles komt in het grote boek te staan. Alles wordt door een verborgen t.v.-kamera feilloos geregistreerd.

We moeten letten op het verbond waarin over dit gedenkbok gesproken wordt. En dan zien we dat het niet als een waarschuwing, maar als een hart onder de riem aan moedeloze gelovigen gegeven wordt.

Ze stonden op het punt het bijtje erbij neer te gooien, omdat ze het nut van het geloof in God en trouw en gehoorzaamheid niet meer zagen. Zinloos was het, om zich nog druk te maken over Gods aanwezigheid in hun leven en over het belijden van zonden; „om in rouw te gaan voor het aangezicht van de Here der heerschers”, want degenen die God niet dienden ging het voor de wind.

De klacht hier is dezelfde als die in o.m. Ps. 73, de voorspoed van de goddelozen: „bijna waren mijn voeten van de weg af, bijna was ik uitgegleden. Want ik benijdde de hooghartigen toen ik zag hoe goed het de goddelozen ging. Want moeite hebben zij niet. . . ze zetten een grote mond op tegen de hemel. . . zie je, zo zijn de godde-

lozen; altijd onbezorgd worden ze steeds rijker”. (volgens een bewerkte vertaling van het N.B.G.). Maakt het nu iets uit, dat je als christen trouw blijft, eerlijk. Wat zie je nu van Gods gerechtigheid, Zijn koningschap om je heen. De hemel lijkt wel van koper. Een geest van verlamdheid grijpt je dan aan.

Via de profeet Maleachi is de Here God in direkt gesprek met zijn volk. „Vermetel zijn uw woorden over Mij”. Sommigen worden door deze woorden uit hun geestelijke verlamdheid opgeschrikt. Er is sprake van een andere geest in vers 16. Er zal dan ook wel een periode van tijd zitten tussen vers 15 en 16: „Dan spreken zij die de Here vrezen onder elkander, ieder tot zijn naaste”. Daar kijk je van op als je dit leest in een boek waar steeds over verval en twijfel gesproken wordt. Het is een verrassend lichtpunt, waarmee het gesprek tussen God en Zijn volk eindigt. Gelovigen zochten elkaar op. Zij moedigden elkaar aan, trouw te blijven in het huwelijk, de offerdienst en het omzien naar wezen, weduwen en dagloners, ondanks het verval om hen heen, en al waren zij in een kleine minderheid. Zij bleven trouw aan God in hun levensstijl en geloof, tegen de algemene opinie in. Zij trokken zich niet terug in de grotten, zij zwegen niet, maar ieder sprak tegen zijn naaste om trouw te blijven. Degenen die onder elkander spraken, een ieder tot zijn naaste, zijn in breder perspectief de 7000 die de knie voor Baäl niet gebogen hebben; het zijn o.m. Elizabeth, Anne, Zacharias en Simeon, die ondanks het grote verval, de vertroosting van Israël bleven verwachten en onberispelijk leefden. Altijd zijn er de 7000.

Maar een kleine minderheid heeft weinig of geen invloed op de meerderheid. Het is als een druppel op een gloeiende plaat. Wat maakt

het uit?

Maleachi geeft deze minderheid een blik in de hemel. Al **schijnt** het dat God zich niet interesseert hoe je leeft, in werkelijkheid doet Hij dat wel. Hij **bemerkt** het toch. Zijn engelen laat Hij in zijn dagboek schrijven dat Hij vol aandacht je leven volgt, Hij hoort je huilen, Hij kent je twijfels, en Hij kent de zwakke zijde van je leven. Er is geen grotere bemoediging dan deze om te volharden. Eén is er die je hoort en ziet. Wat moet je dan aan met die zwarte bladzijden van je leven? De tegenstelling die de Bijbel maakt is niet tussen ongelovigen en volmaakt; maar, tussen hen die de Here vrezen, Hem liefhebben, en hen die Hem niet vrezen. In dit verband verwijs ik naar Openbaring 20 : 12. Daar worden twee boeken genoemd waaruit de mensen geoordeeld zullen worden. Het eerste veroordeelt ons. Maar in het tweede boek, dat van het leven en van het Lam, staat ons leven zoals dat door Christus verlost is (zie ook hfdst. 21 : 27). Er is geen macht die je uit Zijn levensboek kan schrappen. Hij zet zich in voor je. Dat is de nieuwtestamentische betekenis van God's gedenkbok.

De laatste verzen van hfdst. 3 en hfdst. 4 zijn eindtijdelijk gericht.

„Dan zult gij tot inkeer komen en het onderscheid zien tussen de rechtvaardige en de goddeloze; tussen wie God dient, en wie Hem niet dient” (vs. 18). Er komt een moment wanneer het onderscheid duidelijk wordt tussen hen die de Here vrezen en die Hem niet vrezen. Er zijn steeds zulke perioden in de geschiedenis geweest. Deze tegenstribbeling krijgt zijn hoogtepunt wanneer Gods geding met de Duivel een hoogtepunt bereikt.

Het is de periode waarin de woorden van Op. 22 : 11 gaan gelden, „. . . want de tijd is nabij. Wie onrecht doet, hij doe nog meer onrecht; wie vuil is hij worde nog vuiler, wie rechtvaardig is, hij bewijze nog meer rechtvaardigheid; wie heilig is, hij worde nog meer geheiligd”. Er komt een ontknoping. Maar, die ontknoping is veel groter en grootser dan dat onze naam persoonlijk gezuiverd wordt. Dát ook. Het gaat om Gods recht dat zal triomferen. Dat zal een machtsstrijd zonder weerga betekenen. De boeken zullen eens geopend worden, niet als een wraakaktie, maar om alles te herstellen. Het is de dag

des Heren, van Jezus Christus.

In hoofdstuk 4 van Maleachi worden in verband met die dag des Heren, Mozes en Elia genoemd. Mozes vertegenwoordigt de schriften en Elia de profeten. „Gedenk de wet van Mozes . . . inzettingen en verordeningen” (vs. 4). Er worden geen abnormale prestaties verwacht van de gelovigen. Blijf trouw aan het Woord van God! De rijke man uit de gelijkenis die vraagt of Abraham Lazarus wil sturen om zijn familie te waarschuwen, krijgt als antwoord: „Indien zij naar Mozes en de profeten niet luisteren, zullen zij ook indien iemand uit de doden opstaat zich niet laten gezeggen” (Luk. 16 : 31). De profeten hebben gewaarschuwd en opgeroepen tot bekering. De belofte is dat God die waarschuwing zal doen blijven horen tot de jongste dag.

Het opmerkelijke is de volgorde van het laatste vers van het Oude Testament. Hij, dat is Elia, zal het hart van de vaders terugvoeren tot de kinderen en het hart der kinderen tot hun vaders. Je zou juist het omgekeerde hier verwachten. Johannes de Doper heeft deze profetie vervuld. „Hij is Elia die komen zou”, zegt de Here Jezus ergens. Het rijk dat Hij met de komst van Christus aankondigde zou niet een loutere herhaling zijn van het verleden.

Anderzijds, in het nieuwe van Christus ligt een continuïteit met het oude. Hier is het Oude Testaments met de tempel en de synagoge de vader, en het Nieuwe Testament met de gemeente het kind.

Mozes en Elia staan hier ook model voor de gemeente. Zij moet de wereld blijven waarschuwen met Gods Woord. Zonder haar zal de blijde boodschap niet gehoord worden. Zal de wereld luisteren? Elia is vervolgd door Izebel. Johannes is gedood. In Openbaring 11 worden de twee getuigen in de gestalte van Mozes en Elia, gedood om hun getuigenis van de waarheid.

Toch zijn we nooit van deze taak ontslagen, omdat God wil dat alle mensen behouden worden. De laatste woorden van het Oude Testament zijn een wens die door God uitgesproken wordt „. . . opdat Ik niet kome en het land treffe met de ban”. Die woorden lopen uit op de zegen aan het slot van de bijbel, „De genade van de Here Jezus zij met allen”. God's gedenkbok blijft een verrassing!

Over de vrijheid van de kerken

(3)

In de veelheid van politieke partijen in ons land, neemt D 66 een eigen plaats in, als een (redelijk) alternatief.

De oprichters van deze partij hadden niet de opzet om het aantal partijen in ons land met één te vermeerderen, hun idealen reikten verder. Er was in de zestiger jaren een groot onbehagen bij velen over de politieke verhoudingen in ons land, waarin wat men tegenwoordig de verzuiling noemt, zo'n belangrijke rol speelt.

Een groep ondernemende jongeren wilde de impasse doorbreken met een nieuwe, frisse beweging in een aanpak, die een soort ontplofing van de bestaande structuren zou veroorzaken.

Het streven trok brede belangstelling tot ver over onze grenzen. De beweging kreeg aanstonds bij de verkiezingen een groot aantal stemmen. De politieke partijen hebben echter aan de indirecte uitnodiging om op één of andere wijze te ontploffen geen gehoor gegeven en het resultaat van het nobel streven is geworden dat ons land er een politieke partij bij heeft gekregen, die op zoek is naar een eigen identiteit.

—o—

Aan deze ontwikkeling moest ik denken, toen ik dezer dagen het boekje van ds M. R. van den Berg: *de gekerkerde kerk*, verschenen in 1969, weer eens inzag.

Op pagina 16 trof mij de volgende passage: „De kerk waarvan ik spreek is er niet om zichzelf. Ze bedoelt *dynamiet te zijn* onder de bestaande kerkelijke organisatie om zo de gelovigen te bevrijden uit de bunkers waarin ze zitten opgesloten.”

De schrijver beoogt dus een ontplofing van de *kerkelijke* structuren.

Aan de goede bedoeling van de schrijver wil ik geen moment twijfelen.

Het gaat collega Van den Berg om een vrije kerk, in doen en laten niet gehinderd door kerkelijke structuren als classis of synoden, die bindende besluiten nemen.

Het lijkt een aantrekkelijke zaak, zeker voor kerken die zoveel schade hebben geleden onder het juk van allerlei synodebesluiten.

Het is dan ook te verstaan, dat de schrijver medestanders heeft gevonden, zoals op alle landelijke vergaderingen is te merken geweest.

De schrijver hoopt door een vernieuwing in de weg van „vrije kerken” tevens het kwaad van de verdeeldheid van de kerken te overwinnen.

Niet alle gedachten in dit boek ontwikkeld zijn nieuw.

In de eerste jaren na de vrijmaking, zijn er hier en daar op plaatselijk niveau samensprekingen geweest van kerkeraden van gereformeerde (syn.) en vrijgemaakte kerken, waarin een weg werd gezocht om de breuk te helen. Het is voorgekomen dat een vergelijk tot de mogelijkheden behoorde, maar als dan werd voorgesteld om zich over en weer los te maken van het kerkverband en plaatselijk tot hereniging over te gaan, liep de zaak in de regel vast.

Ook houd ik herinnering aan een gesprek met een aantal collega's, waarin de mogelijkheid om ter plaatse te komen tot één bijbelgetrouwe, evangelische kerk aan de orde kwam.

Het struikelblok bleek ook toen het kerkverband te zijn.

Je hebt dan de neiging om dat kerkverband de schuld van alle verdeeldheid te geven, maar dit is niet billijk, want de kerken kunnen zich niet zo maar losmaken van de vrijwillig aangegane verplichtingen in het kerkverband.

Een plaatselijk verenigde kerk, zou in de praktijk betekenen, dat het aantal kerken met één vermeerderde en dat was de bedoeling niet.

Wordt de zaak, die ds v.d.B. voorstaat in een bespreking met alle betrokken kerkeraden aan de orde gesteld, dan vrees ik dat al gauw duidelijk wordt dat de oplossing niet wordt gevonden.

Bepaald vreemd wordt het, wanneer zich ergens een vrije kerk meldt, die andere kerken uitnodigt hun organisaties te laten ontploffen en, verlost uit de bunkers, zich met alle gelovigen te melden bij de vernieuwde kerk. Afgezien van het

pastorale notities

In oude kerk-ordes is veel wijsheid te vinden. In die van Genève, uit 1561, staat dat huwelijksproblemen eerst aan de kerkeraad voorgelegd zullen worden en pas daarna, als geen verzoening tot stand kwam, aan de raad van de stad. In een kort stukje als dit is geen gelegenheid om in te gaan op de vraag, of Calvijn bepalingen als deze wel gewild heeft in deze vorm. We hebben hier te maken met de verhouding tussen overheid en kerk. Maar afgedacht daarvan, er stak iets goeds in. Onze kerkeraden lijden aan functie-verlies. De vergaderingen kunnen wel lang duren, maar dat komt dan meestal doordat de kerkeraad tegelijk dagelijks bestuur is en dus benoemingen moet doen en beslissingen nemen

over gebouwen en salarissen. En de vergaderingen duren vooral lang, doordat mensen van buiten de gemeente de kerkeraadstafel bezaaien met stencils en foto-kopieën; dat neemt de laatste maanden weer sterk toe. Alsof de kerkeraad een adres is om lectuur naar toe te zenden en alsof de kerkeraad er toe verleid mag worden om lectuur te gaan verspreiden. Wanneer we kerkeraad hebben, dan denk ik wel eens: wat is het moeilijk, om hier samen te zijn als herders van de kudde. We willen dat allemaal, maar vaak worden we beziggehouden met dingen die niet op onze weg liggen en de zaken waarover we wél bezig moeten zijn, die worden niet naar ons gebracht. Men wil daarvoor een meer „professionele” aanpak en begeleiding. Het één behoeft trouwens het ander niet uit te sluiten. Doch hoe weinig wordt er nog aan gedacht, dat we een kerkeraad hebben en dat de laatste lettergreep van dat woord er aan herinnert, dat die mensen ertoe geroepen zijn om aan de kerk raad te geven.

A. H. Algra, Sliedrecht

feit dat dit toch wel wat lijkt op „de éne ware kerk”, zal in de praktijk blijken, dat het streven naar vrije kerken, los van kerkelijke organisatie, de kerkelijke verdeeldheid slechts groter zal maken met het risico dat men leeft ten koste van andere kerken.

—o—

Belangrijker dan deze praktische bezwaren tegen de vrije kerk is het feit dat op grond van wat de Schrift ons leert wel zo één en ander is in te brengen tegen de gedachten over de verhouding: *plaatselijke kerk—kerkverband*, zoals we die in het boek van ds Van den Berg vinden. De schrijver zelf is zeer overtuigd van de schriftuurlijkheid van zijn inzichten, zoals kan blijken uit het volgende citaat (pg. 14) „Wie pleit voor genoemde heroriëntatie op het Nieuwe Testament, voert daarmee impliciet ook het pleit voor afschaffing van de bestaande kerkelijke organisatie”.

Het is jammer, dat die heroriëntatie op het Nieuwe Testament in het boek niet nader is aangegeven. Het is mij opgevallen dat voorstanders van vrije kerken altijd naar het nieuwe testament verwijzen en meerdere malen zijn we opgeroepen om terug te keren naar verhoudingen, zoals die in die eerste tijd bestonden.

Nu weet ik heel goed dat we in het Nieuwe Testament niet lezen van een kerkorganisatie met classicale vergaderingen en synoden.

Maar dit zegt heel weinig over de zaak die in geding is: de verhouding van de plaatselijke kerk tot het geheel van de christelijke kerk. Over deze zaak is in de brieven van de apostel Paulus wel één en ander te vinden.

In het Nieuwe Testament wordt ons geleerd van de zelfstandigheid van de ambtelijk geleide gemeente in de prediking, sacraments-bediening en tucht.

Maar dit is niet het enige dat de Schrift ons leert.

In de tijd van de Vrijmaking zijn

de pennen in beweging gekomen over het feit dat b.v. in de korte verklaring van Handelingen het Apostelconvent *de eerste synode* wordt genoemd.

Ik heb geen behoefte een nieuwe discussie hierover te beginnen, maar wijs op het feit dat er besluiten zijn genomen, die door Paulus zijn doorgegeven aan de gemeenten in Azië.

In de brieven van Paulus komen ook heel wat voorschriften voor.

In het bestek van dit artikel kan ik niet breder op deze zaak ingaan. Graag zou ik zien, dat een broeder, die van deze dingen meer studie gemaakt heeft dan ik, de nieuwtestamentische gegevens eens op een rij zet.

Ik wil er nog eens op wijzen dat onze belijdenis overeenkomstig het bijbels onderricht zegt: Ik geloof één heilige, algemene, christelijke kerk.

Die éne kerk van Christus openbaart zich en krijgt gestalte in de plaatselijke kerk en dit gegeven is van groot belang, wanneer er gesproken wordt over de zelfstandigheid van de gemeente.

Daar ik nu tot een voorlopige afsluiting van deze artikelen over de vrijheid van de kerken moet komen, maak ik aan het slot nog één opmerking. Wanneer onder ons gesproken wordt over de vrijheid van de kerk, spreken we niet naar de geest van onze tijd met zijn vrijheden, maar naar de Geest van God over de vrijheid waarin de Here Jezus Christus ons heeft gesteld.

Hij heeft ons vrijgemaakt tot de dienst van onze God en de overgave aan Christus en de Zijnen.

We zijn vrij om lief te hebben en te dienen, om de ander uitnemen-der te achten dan onszelf, om vele mijlen te gaan met onze broeders en zusters, om zachtmoedig te zijn, geduld te hebben en met al wat wij uit genade hebben ontvangen anderen te dienen.

Christus heeft ons bevrijd, zodat we samen met Hem en de Zijnen mogen optrekken, zijn rijk zoeken en zijn dag verwachten.

In het teken van deze vrijheid zal het samenleven van de kerken en daarom elke kerk-orde moeten staan.

antwoord, dat ik althans van die zorg ontheven was. Men diende uit deze feitelijke mededeling niet af te leiden dat ik niet een zeer grote bewondering heb voor hetgeen door de grondleggers van deze wijsbegeerte is tot stand gebracht." (27).

Ook hier weer het volstaan met een min of meer formele en heel voorzichtige situatietekening. Geen duiding van de betekenis van Gods Woord voor het wetenschappelijk werken en van zijn eigen plaats daarin.

„De Vrije Universiteit was in vergelijking met vandaag onvoorstelbaar klein; het aantal hoogleraren — gewoon plus buitengewoon — was naar mijn schatting veertig of vijftig. We hadden dus nog al contact met elkaar. Ik herinner mij dat een aantal hoogleraren van alle faculteiten na onze vestiging in de Vossiusstraat 39 belet vroegen — het ging nog al vormelijk toe in die dagen — voor een kennismakings-visitatie (...). Er was ook een zekere tegenstelling tussen aanhangers van de wijsbegeerte der wetsidee en een aantal hoogleraren die daar zeer duidelijk niet veel van moesten hebben." (31)

„Als ik terugdenk aan (prof.) Okma, dan is dat voor mij welhaast de belichaming van het begrip **wijsheid**. Ik herinner mij een boeiende discussie met hem over wat men tegenwoordig maatschappelijke structuren noemt. Hij zei toen in een bepaalde wending van het gesprek: 'Wij hebben geen blauwdruk van een ideale maatschappij, en wij moeten ook niet trachten zo'n blauwdruk te verkrijgen.' Ik steigerde ietwat, want ik wilde het eigenlijk wél. Hij heeft toen rustig uiteengezet, dat ons niet méér gegeven is dan in concreto belemme-

ringen uit de weg te ruimen, die de komst van het Koninkrijk Gods belemmeren: 'Om een paar daarvan op te ruimen, heb je een leven lang nodig. Het zoeken van een blauwdruk kan niet anders dan je aandacht afleiden.' (32)

Vier jaar lang heeft Zijlstra in Amsterdam kunnen werken. Toen kwam een directe relatie met de politiek. „In zekere zin was ik in die tijd met betrekking tot de politiek in het algemeen, en zelfs met betrekking tot de Anti-revolutionaire Partij een grensganger. Ik kom uit een wat je zou kunnen noemen goed anti-revolutionair nest. Ik ben altijd lid van de Anti-revolutionaire Partij geweest, en heb tot op heden nooit op enige andere partij gestemd. Maar de gang der dingen bracht met zich mee, dat ik van lieverlede althans iets opschoof van de periferie naar het centrum van de actieve politiek. Er was in die tijd in de anti-revolutionaire kring een grote belangstelling voor de economische problemen. Bij de jongere generatie leefde sterk de gedachte dat op het gebied van de economische en financiële politiek de Anti-revolutionaire Partij behebt was met een collectie achterhaalde denkbeelden. Men verwachtte derhalve wel iets van jonge moderne anti-revolutionaire economen." (34)

Dat spitte zich voor hem toe, toen in 1951 de Partij van de Arbeid „De weg naar vrijheid" publiceerde, een boek waarvan vooral de heer Den Uyl vorm en inhoud had gegeven. Zijlstra ontving het verzoek van de redactie van het weekblad Economisch-Statistische Berichten een recensie te verzorgen en hij publiceerde in dit blad een drietal artikelen, later afzonderlijk uitgegeven onder de titel „Economische orde en economische politiek". De tekst van deze bijdragen is door Puchinger volledig opgenomen.

Zijlstra brengt in die stukken de economische processen ter sprake. Kernvraag is: behoren die gecentraliseerd beheerst te worden, dan wel is decentralisatie te verkiezen? Zal alle economische macht in de top samengebond worden (en dan bij de overheid), dan wel kunnen te nemen beslissingen op lagere niveaus (de-centraal) vallen, bij de deelnemers aan het economisch gebeuren: ondernemers, middenstand, banken e.d. De P.v.d.A. verworpt weliswaar de totalitaire staat, doch wil wel komen tot het centraal beheersen van die processen. Heel kernachtig stelt Zijlstra — en laten we er op letten, dat het in 1952 geschreven is — „dat een maatschappelijke orde, die staatkundig gezien een democratie is, en economisch gezien alle productiemiddelen concentreert in handen van de staat, een huis is, tegen zichzelf verdeeld." (220). Socialisatie — een correctie, die nodig kan zijn op een algehele vrijheid van handelen van deelnemers in het maatschappelijk proces — leidt zo licht tot een groei van overheidsbemoeienis en daarom is nodig dat „het

geheel van de publieke sector relatief klein is en blijft ten opzichte van de particuliere sector." (222)

Na aandacht te hebben gegeven aan kapitaalproblemen (sparen en investeren) komen de economische machtsverhoudingen ter sprake en het is opmerkelijk zo actueel deze uiteenzettingen ook thans, na 25 jaar, nog zijn. In „De weg naar vrijheid" werd het pleit gevoerd — voorzichtig weliswaar — productie en consumptie ondergeschikt te maken aan het algemeen belang. De overheid moet kunnen ingrijpen, ja zelfs komen tot reguleren: „een produktiewet, een investeringswet en een kredietwet" (232). Daartegenover merkt Zijlstra op, dat naar zijn stellige overtuiging „ordening een veel vruchtbaarder weg (is) dan socialisatie" (232).

De P.v.d.A.-studie zegt dat grote inkomensverschillen tussen volken of volksgenoten leiden tot „verstoring van de gemeenschap, (zij) belemmeren de vrijheid en kweken revolutionaire spanningen" (234) en overheidsingrijpen is derhalve volstrekt noodzakelijk. We moeten komen tot minimum- en maximum inkomens, uniform voor alle bedrijfstakken, diensten enz. Wie méér verdient dan volgens vast te stellen schalen toelaatbaar is, ziet dat meerdere geblokkeerd (afgenomen). Het is bestemd voor financiering van een inkomens-aanvulling van anderen. Zijlstra acht dit tot een „voor de politieke democratie onverteerbaar brok" (236), nog afgezien van de praktische (on)uitvoerbaarheid ervan.

Deze pericoop vervolgt dan met de vermogensverhoudingen, waarbij erfrecht en inkomensgroei aan bod komen. De overheid doet daar via de belastingwetgeving een aanslag op. Diezelfde overheid kan door een actieve geldpolitiek in de economische processen nationaal en internationaal regulerend optreden, stimuleren of beperken (kredietverlening, deviezenverkeer) en daarmee trachten verstoorde evenwichten te herstellen.

Zijlstra heeft de typisch socialistische tendenzen van het streven van de P.v.d.A., neergelegd in „De weg naar vrijheid", zeer beslist afgewezen. Hij erkende wel — en hier komen progressieve opvattingen t.a.v. oude AR-stellingen duidelijk naar voren — „dat het werk ook voor ons als economen een 'uitdaging' vormt. Hoe men ook moge denken over het 'positieve' of 'normatieve' karakter van de economische wetenschap, wij hebben ons als economen te mengen in — zelfs leiding te geven bij — de wel zeer complexe economisch-politieke strijdsvragen van de dag: dat is onze zeer bijzondere verantwoordelijkheid." (240)

Dat was in 1952, toen politici bezig waren een nieuw kabinet te vormen.

Was het wonder dat de aandacht op dr Zijlstra werd gericht om de portefeuille van Economische Zaken te gaan beheren?

M. DE JONGE — DEN HAAG

Dr Jelle Zijlstra

(2)

N.a.v. het onder deze titel verschenen boek, samengesteld door dr G.Puchinger (uitg. Strengolt, Naarden, f 47,50)

De in 1948, op 30-jarige leeftijd gepromoveerde Zijlstra kon direct aan de slag. Hij werd nl. benoemd als een van de drie hoogleraren, die een op te richten economische faculteit van de Vrije Universiteit te Amsterdam zouden moeten bemanen. Dat ging toen echter zó maar niet. „Ik herinner me uit die benoemingsperiode nog een zitting van het College van Curatoren, onder leiding van dr J. Donner, waarbij ik aan de tand werd gevoeld met betrekking tot mijn opvattingen over de economische wetenschap in verband met de grondslag van de Vrije Universiteit. Ik heb toen gemeend de vraag te moeten stellen of het daarvoor nodig was om mij te baseren op de grondslag van de Wijsbegeerte der Wetsidee, omdat ik meende dat men dit aan de Vrije Universiteit min of meer zou aannemen. De voorzitter van het College van Curatoren formuleerde echter zo duidelijk een ontkennend

D. W. L. MILO — DALMALLY

De plaats van de kerk in de twintigste eeuw

De middelbare school van de havenstad Oban telt ongeveer 1500 leerlingen. Dat zijn kinderen uit het stadje zelf, van het platteland, voor een aanzienlijk deel ook van de eilanden afkomstig. Velen zijn in pensioonaat, komen lang niet elk weekend thuis, ontgroeien de huiselijke sfeer en gaan eigen meningen vormen, of nemen deel aan groepsmeningen. Daarbij speelt de huiselijke sfeer natuurlijk een rol: men staat positief of negatief tegenover levensinstellingen, die thuis — vaak op moeilijk bereikbare eilanden — overeind zijn gehouden. Wie daar positief tegenover staat heeft gauw de naam van onnadenkend conservatief te zijn; wie het ouderlijk huis overboord gooit kan een even ongewenste uitschieter betekenen. Toch houden de uitersten elkaar op zo'n school aardig in evenwicht, althans wanneer geen halfvolwassen leraar zijn ongecontroleerde meningen aan zijn pupillen tracht op te dringen.

Jaarlijks wordt voor deze 1500 leerlingen een wedstrijd uitgeschreven in het maken van een opstel, een essay zogezegd: waarbij zowel de weergave van een goed opgebouwd inzicht als de hantering van een zuiver taalgebruik voorname rollen spelen. De drie beste opstellers worden op een lunch genodigd en even in het zonnetje gezet; hun opstellen worden gepubliceerd.

We zijn zo gelukkig geweest het als best bekroonde opstel te bemachtigen en voor u te vertalen. We geven het u dus nu door — zonder het met de inhoud eens te zijn, zelfs zonder daar blij mee te wezen. En tekenen er bij aan: dat het voor ons allen goed kan zijn te weten, welke meningen leven onder jongelui, die het binnen twintig jaar voor het zeggen hebben. De titel van het bekroonde opstel staat hier reeds boven.

—o—

De kerk is altijd de bakermat van zedelijkheid en tucht geweest in beschaafde Christelijke kringen. 1) Sedert eeuwen heeft zij bovendien velen voor armoede of erger bewaard, door geldelijke steun te verlenen. Weduwen, wezen en andere behoeftigen in harde Georgeaanse of Victoriaanse tijden konden voldoende steun krijgen om in leven te blijven — in ruil voor enige uren berouwvol en boetvaardig knielen of een vlot opzeggen van de catechismus. 2)

Het was echter Lloyd George in 1905, die met de edelmoedigheid van een Welsh de kerk achterstelde bij zijn sociale politiek. Nu was het niet meer nodig om een gebed in een jas om te zetten, of een schuldbelijdenis af te leggen voor een brood. 3) Het was oneindig gemakkelijker om naar Sociale Zaken te stappen dan om in zak en as te knielen en de wraak van de Almachtige te riskeren. Langzamerhand werd de greep van de kerk op de gemeenschap zwakker. 4) Dit proces is tot vandaag doorgegaan; nu moet de kerk ploeteren en grijpt naar elke strohalm om niet onder te gaan. 5)

De kerk is de laatste jaren van de twintigste eeuw een aardige maar nutteloze versiering. Ze verschaft kleur en plechtigheid en wat sentiment met kerstfeest — maar doet weinig meer. 6) De vrije kringen van vandaag hebben geen tijd of plaats voor een instituut, dat ons zou willen vertellen hoe te denken en te handelen. We denken graag dat we ver genoeg van de grotten en dierenvelen af staan, om zelf te beslissen wat goed en kwaad is, wat moreel en immoreel is, wat kan en wat niet kan. Het lichaam van de kerk is versmald tot een mond, die steeds oude meningen over nieuwe onderwerpen verkondigt en die we maar laten praten. 7)

Zoals de achteruitgang van kerkbezoek en het sluiten van kerkgebouwen bewijzen, is het einde nabij en de kerk schijnt een enkele reis naar haar ondergang te hebben genomen. 8) Slechts oudere geslachten, die hun einde voelen naderen, houden een kerk overeind en hun redenen zijn niet alle even geloofwaardig. Voor velen is het een ingeroeste gewoonte sedert hun jeugd jaren, om Bijbel te lezen en teksten te kennen. Voor anderen is het een sociaal genoegen om Zondagse kleren te tonen en mooie stemmen te laten horen voor de rest van de gemeente en — aangezien dit hun

enig belang bij de kerk is — schijnen ze geboeid naar de spreker te luisteren, terwijl ze in werkelijkheid denken aan wat de volgende week hun zal brengen. En ook kan kerkbezoek worden gestimuleerd door vrees, waardoor de zondaar teruggehaald wordt in de spreekwoordelijke schoot, na een lang en misschien minder fraai leven. Als de dood hen besluipt willen zulke verloren zonen en dochters graag een achterdeur naar de hemel zoeken. 9)

De sleur van de wekelijkse kerkgang spreekt hen, die vandaag of morgen de gemeente zouden moeten vormen, weinig aan. Alleen bij bijzondere gelegenheden: Pasen, Kerst, doop, huwelijk of een begrafenis, lopen de kerken vol, vanwege blijde of droevige gevoelens. Zo'n gebruik maakt de kerk niet veel beter. Maar hoe kunnen wij ook, die onze moraal in 10) hoofdzaak uit radio en televisie puren, enig antwoord geven op de leer van de kerk, die ons zo weinig zegt? De gemiddelde stedeling van vandaag heeft weinig gemeen met de Jood, die de Rode Zee doortrok, en in de twintigste eeuw zien we geen brandende braambossen meer. 11)

Een gebouw is een lege schil en om Christen te zijn is kerkgang niet 12) nodig. Het is heel wat belangrijker de medemens te helpen dan langdradige gebeden te componeren. In de snelle twintigste eeuwse wereld, waarin we leven, is de daad belangrijker dan de praat. De kerk levert alleen de praat en mensen van heden hebben niet het geduld om naar al te veel gepraat te luisteren. 13)

In de twintigste eeuw is de kerk een stervend instituut en dat kan niet gekeerd worden. Zij doet politieke meningen horen, die niemand overneemt en biedt sociale en morele leiding, die niemand wenst. In de strijd om het bestaan is de kerk al te ver achtergebleven om ons ooit in te halen. Het is zelfs te laat om de kerk te raden 14) de politieke prijs te geven en

M. R. VAN DEN BERG — LEIDEN

JEREMIA

Dubbele bodem

Die conclusie klopt niet, zegt iemand. Want het Nieuwe Testament zegt, dat de belofte van het nieuwe verbond wel vervuld is in Christus. Het is het nieuwe verbond in zijn bloed. En wij behoren tot dat verbond.

Dat is inderdaad waar. Maar dat wil nog niet zeggen, dat die belofte nu al volledig vervuld is. Het verbond met Israël is nl. nog niet gerealiseerd. Het behoort bij het karakter van profetie, dat ze een dubbele bodem kan hebben en meer dan eens vervuld kan worden. Denkt u maar eens aan de bekende Immanuël-profetie van Jes. 7: zie, een maagd zal zwanger worden en een zoon baren. De aanvankelijke vervulling van deze profetie vond plaats in de dagen van Jesaja en Achaz zelf. Anders zou er geen sprake kunnen zijn van een teken voor koning Achez. Maar de volkomen en definitieve vervulling van deze profetie kwam pas bij de geboorte van Christus (Matth. 1 : 23).

We kunnen ook denken aan tal van profetieën aangaande het optreden

en werk van Christus. Die profetieën kregen hun gedeeltelijke vervulling tijdens Christus' leven en werken. Maar er bevinden zich ook aspecten in (zoals b.v. zijn koningschap en zijn gerichtsoefening) die nog vervuld moeten worden bij zijn tweede komst. Iets dergelijks is het geval met Jer. 31. De belofte van het nieuwe verbond werd aanvankelijk en gedeeltelijk vervuld, toen Christus het oprichtte en sprak over zijn bloed als het bloed van het nieuwe verbond. En alle nieuwtestamentische gelovigen mogen tot dit verbond behoren. Maar de uiteindelijke vervulling van deze belofte, waarbij het volk Israël in dat verbond wordt opgenomen, moet nog komen. Dat dit gebeuren zal, is te danken aan de trouw van Jahweh en niet aan het volk. Dat volk is ontrouw. Ontrouw is typerend voor de geschiedenis van Israël. Israëls geschiedenis is een geschiedenis van ontrouw en van het verbreken van Gods verbond. Dat was ook zo in Jeremia's dagen. En daarover kwam Gods oordeel. Later heeft Israël het zo bont gemaakt, dat het zelfs de Messias, Christus, verwierp. Daardoor heeft het zichzelf afgesneden van het deelgenootschap aan het nieuwe verbond dat Christus oprichtte. Zo ligt het nu al eeuwen lang.

Maar toch schuift God dat volk, hoe groot zijn zonden ook zijn en hoe zwaar Gods oordeel erover ook, nooit voorgoed aan de kant. Zijn binding aan Israël is onverbreeklijker dan de

zich tot de religie te beperken — hetgeen in feite haar voornaamste werk zou moeten zijn. De kerk is, hoe dan ook, getuimeld van haar hoge plaats in de maatschappij en kan niet meer hersteld worden.

—o—

Zo, dat is toch wel harde taal voor een verlegen, bleek meisje van vijftien, zestien lentes. Ze is geen harde wetenschapster, kon eerder teleurgesteld zijn in haar idealen over een goede kerk. De beperkte rol 1), die ze de kerk ziet spelen, wijst o.i. in de richting van spijt. Ze zou de kerk als ons aller moeder willen zien. En de miserabele methoden, die de Britse kerken volgens de Zondagschoolverhalen en kerstboekjes hanteerden, liegen er niet om. De binding van berouw aan maatschappelijke steun (van religie aan welvaart) is altijd een gevaarlijk wapen van de kerk geweest: zie maar naar Rusland. 3) Zo iets breekt vroeg of laat op 4). En onbarmhartig ziet ze — naar we menen zonder enig genoegen, eerder met verdriet, de kerk kunstenvormen om haar leden vast te houden 5).

In deze streken is de kerk inderdaad vol bij enkele gelegenheden. Daar buiten komen er weinig kerkgangers op. Velen slechts van tijd tot tijd — naar behoefte. 6) Als de kerk niet profeteert, niet meer durft zeggen: „Zo spreekt de Heere”, praat ze in de lucht 7). De schrijfster heeft een oor om te horen — maar ze hoort Gods stem niet ondubbelzinnig. Dat moet slecht aflopen 8), dat is wat ze onfeilbaar aanvoelt. Het zijn oude dames (en enkele oudere heren) die wekelijks opkomen — om welke reden dan ook. 9) Jeugd ziet scherp en oordeelt zonder aanzien des persoons. Wordt haar mening niet gevraagd? Ze vraagt de mening van de kerk niet.

Dat sleur ons leven bepaalt acht zij onmenselijk. Terecht. Dat onze mening tegen een premie van kijk- en luistergeld gevormd wordt, acht zij

even onzedelijk als de rest. 10). En dat oude en wonderlijke geschiedenis opgedist worden, waar de moderne mens grote moeite mee heeft 11), schijnt haast ontoelaatbaar. Van „kerk” (= eigendom van onze Heer) naar „kerk” (= kerkgebouw) is een kleine stap, die ook wij onnadenkend vaak maken. Zo wordt de vrucht geoordeeld naar zijn schil 12). Blijft over de essentie van het Christendom: geen praat maar daad. Op zichzelf weer goed gezien, ze heeft de brief van Jacobus aan haar zij. 13). En als de kerk — in plaats van Gods licht te doen schijnen in de duisternis van onze tijd — achter dwaallichtjes aan geleid wordt, dan heeft zij de boot gemist. 14)

—o—

Gode zij dank, dat de kerk eigendom van onze Heer en Heiland is. Dat zij niet afhangt van welsprekende mensen, maar van de liefde van haar Verlosser. En dat daar een toekomst is voor de gemeente des Heren, ook wanneer kwade arbeiders, onnutte slaven, en praatjesmakers haar naam schijnbaar te gronde hebben gericht. En Gode zij dank, wanneer een teleurgestelde jeugd nog een mond open doet om ons, kerkmensen, op onze tekortkomingen te wijzen. Onze kinderen hebben geen stenen nodig, maar brood.

We kregen de gelegenheid (en hebben die haastig benut) om het meisje even ten overstaan van haar lerares-Engels te spreken. En hebben haar gezegd: lees Jacobus' brief nog eens goed over. Dan zul je zien dat hij aan jouw kant staat wat betreft: geen praat maar daad. Maar je zult ook zien dat Jacobus áchter die daad een geloof wenst te zien, zonder welk geloof de daad een erg verkeerde daad zou kunnen worden. En tenslotte zegt de Bijbel, dat dit geloof alles te maken heeft met de spreekwoordelijke schoot!

deel over Israël komt een keer een eind.

Ingeënte takken

God heeft nog heel wat voor zijn volk in petto. Er komt een moment waarop Ik heel dat zwarte verleden van mijn volk aan de kant zal schuiven. Dan zal Ik hun ongerechtigheid (want dat was het) vergeven en hun zonde niet meer gedenken. Dan zal Ik met het huis van Israël en van Juda een nieuw verbond sluiten.

Dat is de uiteindelijke vervulling van Jeremia's profetie. En die zal nog komen.

Intussen is er al wel een begin gemaakt met de vervulling van deze profetie. Christus is gekomen en heeft het nieuwe verbond opgericht. Vandaag leven we eigenlijk in een soort interim-periode. Het nieuwe verbond is al wel van stapel gelopen. Maar heel het volk Israël maakt er nog geen deel van uit.

Tijdens die interim-periode bestaat er voor mensen uit andere volken de mogelijkheid om opgenomen te worden in dat nieuwe verbond. Dat is het beeld dat Paulus tekent in Rom. 11. Op een gegeven moment worden in Gods oordeel de natuurlijke takken van de olijfboom weggebroken vanwege hun ongeloof. Dan begint de periode waarin de wilde takken worden ingeënt. Die wilde takken zijn de gelovigen uit de heidenen, uit de andere volken. Dat zijn wij. Maar er komt een moment waarop ook de

weggebroken takken weer zullen worden ingeënt. En in dat verband citeert Paulus dan Jer. 31: dat is mijn verbond met Israël, wanneer Ik hun zonden wegneem.

Ook Israël zal als volk nog deel gaan uitmaken van het nieuwe verbond. Dat mogen we nog verwachten, omdat God getrouw is aan zijn eens gegeven woord. Het zal opgenomen worden in datzelfde nieuwe verbond waartoe wij vandaag al mogen behoren.

Verbond van de Geest

Een verbond is een vorm waarin een verhouding wordt vastgelegd en gestalte krijgt. In het Oude Testament werd de verhouding tussen de HERE en het volk Israël vastgelegd in de Tien Woorden van het verbond, geschreven op stenen tafelen en uitgewerkt in de mozaïsche wetten. Anders gezegd: de verhouding tot de HERE was heel nauw verbonden aan tal van voorschriften en regels. Zo waren er voorschriften met betrekking tot het dagelijkse leven, maar ook ten aanzien van offers en reinigingen en feestdagen en het heiligdom. Wie zijn verhouding tot de HERE zuiver wilde houden, moest deze voorschriften naleven.

In het nieuwe verbond is dat anders. Daar wordt de verhouding tot de HERE niet bepaald door een groot aantal voorschriften en regels, die van buitenaf naar de mens toekomen

en zijn leven van buitenaf gestalte geven. Hebt u er wel eens op gelet, dat er bij de oprichting van het nieuwe verbond geen verbondsstatuut wordt afgekondigd? Dat was bij het oude verbond wel het geval. Op de Sinaï werd het verbondscontract door de HERE afgekondigd. En kort daarna las Mozes het volk het verbondsboek voor (Ex. 24:7, 8). Maar als de Here Jezus het nieuwe verbond instelt en zegt: „dit is het bloed van het nieuwe verbond”, is er geen spoor van een verbondscontract of van een verbondsboek en kondigt Hij geen regels af. Maar dat zou je toch wel verwachten als er een verbond gesloten wordt.

Waarom gebeurt dat hier niet? Waarom maakt de Here Jezus geen verbondsstatuut bekend? Omdat het nieuwe verbond anders van karakter is dan het oude. Het is het verbond van de Geest, zegt Paulus in 2 Cor. 3. In dit verbond is het de Geest die de verhouding tot God bepaalt, niet van buiten af, maar van binnen uit. Daarom kondigt Jezus geen verbondsstatuut af en geeft Hij de discipelen niet een pakket regels en voorschriften en verordeningen in handen. Dat is niet nodig. Want Hij zal zijn Geest zenden. Die zal hen in alle waarheid leiden, zodat ze God zullen kennen. God kennen is een vertrouwelijke relatie, vertrouwelijke omgang met Hem hebben. Dat krijg je niet door regels van buitenaf, maar door de Geest die woning maakt in je hart.

kringloop van zon en maan en sterren (vss. 35, 36). De wisseling van dag en nacht gaat onafgebroken door. Die ligt onwrikbaar vast. Maar die regemaat zou Ik nog eerder in de war schoppen, zegt de HERE, dan de verbinding met Israël doorsnijden. Mijn band met Israël is onverbreeklijker dan het vaste patroon van zon en maan.

Die wisseling van dag en nacht bestaat nog steeds. Dat wil zeggen dat ook de binding van Jahweh aan Israël nog steeds bestaat. De HERE voelt zich nog steeds op dat volk betrokken. Het is nog steeds **zijn** volk. De Israëli's in Palestina maar ook de Joden in Rusland en Nederland en Amerika staan nog steeds in een bijzondere relatie tot Hem.

De vss. 35-37 laten daarover geen twijfel bestaan. Israël heeft zich wel zeer hardnekkig tegen Jahweh verzet. Het heeft Hem gekrenkt en zijn liefde afgewezen. En toch zal Ik het nageslacht van Israël daar niet om verwerpen, zegt Hij. Nog eerder zal iemand de hemel kunnen meten dan dat Ik Israël verwerp. Aan mijn oor-

„KERK-TURKEN” (2)

De Kerk-Turken zijn geen Kerk-Turken meer. Juist deze week, nu ik dit artikel schrijf (19 juli) zijn zij in drie andere centra ondergebracht. Een succes voor bisschop Bluysen, die nu „zijn” kathedraal weer vrij heeft, maar een ontwikkeling, die de „Kerk-Turken” niet ten goede komt. In de kathedraal waren zij veilig tegen een politioeneel ingrijpen, in de andere centra zijn zij dat niet. Maar laten wij hopen en bidden dat zo'n ingrijpen tegenover deze al zo vaak opgejaagde mensen in ons land niet zal voorkomen.

De „Kerk-Turken” zijn dus vanaf a.s. donderdag geen Kerk-Turken meer. Nu zijn zij eigenlijk nooit geweest. Het zijn namelijk geen Turken, het zijn Arameërs: aramese christenen, die rechtstreeks afstammen van de eerste christengemeenten in Antiochië en omgeving. Hun bisschop heet dan ook nog steeds bisschop van Antiochië. Zij spreken nog steeds Aramees — de taal die Jezus en de discipelen gesproken hebben — en dus niet Turks. De Turken zijn veeleer hun vervolgelingen. Hun bisschop vertelde in de officiële zitting van de Raad van Kerken dat er tot op dit moment toe gemiddeld per maand wel één of twee christenen in Zuid-Oost-Turkije vermoord worden. Gisteren ben ik in 's Hertogenbosch geweest. Achter de kathedraal kom ik een zwart-behaarde man tegen, die zeker wel tot de groep Arameërs moet behoren en ik begin met hem een gesprek. Ja, het blijkt er een te zijn en ik zie er nu al gauw velen rondom ons. Maar met mijn verhaal kom ik niet erg ver want hij verstaat maar 3 woorden Nederlands. Ik word naar hun leider gebracht in de kerk, waar ik velen zie liggen op rijen bedden. Anderen lopen wat doelloos rond en vrouwen zie ik niet veel. Zij blijken in een andere ruimte te vertoeven.

Ook met de leider van de groep kom ik niet zó ver. Als ik hem zeg dat ik gekomen ben om van hemzelf te horen aan wie ik het geld dat ik van vele Opbouw-lezers gekregen heb moet overmaken brengt hij mij naar de aktie-leidster mevrouw Thijssen, die ik in een soort consistoriekamer aantref. Samen met nog 3 andere medewerkers. Als ik haar vertel dat ik financiële steun kan geven is zij bijzonder opgetogen. Het laatste geld waarover zij beschikt was op die dag opgegaan. Haar medewerker zegt: zo zie je: er is altijd een engel in de nood. Zo voel ik mij dan ook

even. Een aangenaam gevoel. Het is echter gauw verdwenen als zij mij vertellen over de situatie van de Arameërs. De persconferentie de dag tevoren heeft geen enkele zekerheid gegeven dat er op 1 september a.s. een verblijfsvergunning in Nederland zal worden gegeven aan de 36 al eerder officieel geweigerde Turken (om hen zo nog

door P. C. van Wijk - Zaltbommel

Omgang door toegang

Openingswoord jeugddag 4 juni 1979

Omgang met God veronderstelt een weg naar God, een weg van God naar mens en van mens naar God. Zo immers is er alleen omgang, contact, mogelijk. Van Henoch wordt in Genesis 5 : 24 gezegd dat hij wandelde met God, dat hij zijn schreden naar Hem richtte.

Met God wandelen, naar Hem toelopen, dat is omgang met Hem hebben. Want God is geen God van stilstaan, maar van vooruitgaan. Dat met-God-meegaan is voor ons, mensen, wel eens moeilijk. We kunnen Hem niet altijd volgen met onze hersens. Jesaja zegt daar iets over (55 : 8 en 9):

- Gods gedachten zijn niet onze gedachten,
- Gods wegen zijn niet onze wegen,
- Gods gedachten zijn hoger dan onze gedachten,
- Gods wegen zijn hoger dan onze wegen.

We zijn Gods gelijken niet. We zijn mensen en God is GóD. Elihu heeft daar iets van begrepen toen hij tegen Job zei (33 : 12): „Want God is meer dan een sterveling”. En in Hosea 11 : 9 zegt God Zelf: „Want ik ben God en geen mens, heilig in uw midden”.

—o—

God is God en geen mens.
De mens is mens en geen god.
Dat moeten we maar goed onthouden en vasthouden. Zoals Jesaja het zei

maar even naar hun paspoort te noemen). De stemming onder de Turken is gedrukt. Ze voelen zich gemanoeuvreerd en gemanipuleerd. Waarom is er nog steeds niemand van het ministerie van justitie bij hen geweest? Er is toch al vier weken geleden verzekerd dat ieder van hun gevallen persoonlijk opnieuw zou worden bekeken? De bisschop trekt naar hun zeggen een poker-face. De voorzitter van de Kerkvoogdij kan hen niet zien of luchten. Pax-christi — anders altijd actief in zulke zaken — is nooit ergens gezien. „Amnesty International”... in 's Hertogenbosch de grote afwezige. De enigen, die er helpen zijn een paar particulieren en het is dan ook het gironummer van een particuliere mevrouw dat ik krijg om er mijn

gift van meer dan f 7000,— op te storten. Wees niet bang, lezer van Opbouw, dat ik ergens ingelopen ben: ik heb zorgvuldig navraag gedaan en het van alle kanten bevestigd gekregen dat dit het goede adres is. Niets van dit geld blijft aan de strijkstok hangen: het wordt alles voor de mensen zelf besteed. Ik geef het u door:

Aktiecentrum 200 St.-Jan,
giro 3363115

t.n.v. mevr. B. Thijssen, Vught.

Wel verzekerde mij de heer Hekstra, die over deze zaak schreef in Nieuw-Nederland (van de R.P.F.) dat er wel enkele officiële instanties hulp hebben geboden, maar dat deze liever anoniem willen blijven. Nu vind ik ook dat weer een wonderlijke zaak: wie wil er nu anoniem blijven als hij hulp biedt aan ver-

dat de hemel (God) hoger is dan de aarde (de mens). Dat is bepalend voor onze omgang met Hem. Van onze kant blijft altijd een stuk overgave noodzakelijk. In onze omgang met God blijft altijd iets van niet-weten en té zeker-weten, iets van een vraagteken — waarheen? — en van een uitroepeten — daarheen!

In Johannes 14 zegt Jezus van Zichzelf dat Hij is de weg, de waarheid en het leven. In deze woorden heeft Gods Zoon het geheimenis van de omgang tussen God en mens en mens en God verklaard. Jezus heeft de weg gemaakt waarop die omgang mogelijk is. Jezus heeft de toegang tot die weg geopend.

Heer, waar dan heen,
tot U alleen,
Gij zult ons niet verstoten.
Uw eigen Zoon
heeft tot de troon
de weg ons weer ontsloten!

Jezus is de weg, de waarheid en het leven,

Hij is de wég: Hij overbrugt de door de zonde geslagen kloof.

Hij is de waarheid: Hij is het evangelie, de waarheid, Zelf.

Hij is het leven: Hij leeft en Hij doet leven (Joh. 14 : 19).

—o—

Deze woorden uit Johannes 14 „want Ik leef en gij zult leven” volgen direct op wat de Heiland zegt over de komst van de Trooster ná Zijn lijden, opstanding en hemelvaart. Er zal een trooster komen. De Geest der waarheid zal komen en Die zal de discipelen helpen en bij hen blijven als Jezus naar de hemel teruggaat. Jezus laat de Zijnen niet als wezen achter, maar zorgt ervoor dat Hij door Zijn Geest bij hen blijft. En zó staat Hij er borg voor dat de weg naar God voor ons open blijft, dat er tot die weg altijd een toegangsmogelijkheid is. Zo heeft Hij ook voor mensen de zekerheid

bewerkt dat er steeds omgang met God mogelijk zal zijn. „Dan zal de Vader op mijn gebed u een andere helper geven om voor altijd bij u te blijven” (Joh. 14 : 16).

Dat is het evangelie van Pinksteren. Dat is leven.

Dat is ook omgangsmogelijkheid met God.

God komt op de Pinksterdag met Zijn Geest naar de mensen en deelt Zijn gaven royaal uit, Hij stort Zijn Geest uit op de Zijnen. Gods Geest komt tot allen. Jezus Zelf laat ons daarover in Joh. 14 niet in het onzekere. Zoals eens de Geest van God als een duif naar beneden kwam toen de Heiland werd gedoopt aan de Jordaan, zó komt op de Pinksterdag diezelfde Geest naar heel Gods gemeente. Zó komt die Geest ook tot ons, vandaag en morgen en volgend jaar. En die Geest bidt met ons tot de Vader. Pinksterfeest heeft alles te maken met ons verkeer met God.

De weg is en blijft ontsloten, de toegang is en blijft vrij.

Pinksteren is het feest van de afstand — Jezus is in de hemel — én van de nabijheid — Gods Geest maakt onze lichamen tot Zijn woning.

Pinksteren is het feest van de zekerheid — Gods Geest woont altijd bij me — én van de verwachting — „En nu, wat verwacht ik HERE? Mijn hoop is op U (Ps. 39 : 8).

Pinksterfeest is ook het feest van de garantie dat de toegang tot de weg naar God geopend blijft voor allen die Hem liefhebben.

Pinksterfeest is het sluitstuk van Gods komen naar ons, ook al blijft er nog iets voorlopigs in. Want vandaag nog zijn hemel en aarde gescheiden, straks valt ook die scheiding weg. Nu nog woont God onzichtbaar bij ons, straks is Hij zichtbaar in ons midden. Dan is omgang met Hem mogelijk in volkomenheid. Maar Jezus spreekt zalig mensen die vandaag al geloven zonder te hebben gezien!

volgde christenen... Leven wij in een politie-staat?

Heel deze situatie van de naar ons land gevluchte christen-Turken zit mij dwars. Ik ben teruggekeerd naar Utrecht na mijn bezoek aan Den Bosch met een soort verbijs-terd gevoel over mij: hoe kan dat nu, dat er hier een paar honderd mensen midden in ons land zitten, gevlucht om hun leven te redden, in een welvarend vakantie-vierend, zich christelijk noemend, volk... en wij laten hen in een hoek zitten en straks kijken wij met lede ogen toe hoe ze als ongewenst burger over de grens gezet worden (als wij dan nog kijken, tenminste.)

Mij treffen de volgende zaken:

1. Het onpersoonlijke van onze overheidsorganen. Mevr. Haars en haar ambtenaren hebben wel tijd voor discussies met de bisschop, de Tweede Kamer, de journalisten en weet-ik-wie — maar waarom gaat er nooit eens iemand persoonlijk praten met deze mensen — eventueel met behulp van een tolk?
2. De merkwaardige houding van de officiële kerkelijke leiding, die naar het mij schijnt meer bezorgd is geweest over de overlast van een bezette kathedraal, dan over het lot van deze mensen. Er is nooit één cent voor hen uitgegeven uit de officiële kas van de Rooms-Katholieke Kerk te Den Bosch.
3. De discriminatie van de kant van de Nederlandse burgers, die alles wat met Turkije te maken heeft over één kam scheert. Als er 5 Turkse schooljongens iets stouts doen, staat er een hoofdartikel in De Telegraaf over „die” Turken (zie nummer van 19 juli '79), maar als er een Nederlandse groep jongeren fout zit wordt het niet eens vermeld. De gewone burger in Den Bosch heeft op deze groep Aramese-christenen bijzonder slecht gereageerd, naar ik heb horen vertellen. „Wat doen ze hier...” en: „allemaal smoesies...” en: „gooi ze eruit” en: „eten in onze kerk, 't is een schande” etc. Het minder fatsoenlijke heb ik hier niet vermeld.
4. De afwezigheid van alle grote hulpverlenende organisaties, waarvan ik er in dit artikel al enkele noemde. Wat zit hier achter?
5. Het „anoniem” steun bieden. Wie is bang voor wie? Is mevr. Haars zo'n machtspersoon, dat je haar met zo'n soort zwijgen voor je moet winnen? Of je minstens niet verdacht moet maken? Mag je zwijgen ten aanzien van de éne groep om dan daarna de buit in te kunnen halen voor andere groepen (bootvluchtelingen, Chilenen, Marokkanen...)?

Ik hoop van harte dat ik er op een aantal punten goed naast zit. Laat

het mij weten. Maar belangrijker is dat wij deze Aramese christenen niet uit het oog verliezen en hun zaak steunen waar wij kunnen. Hoe? u kunt mevrouw Haars schrijven. Ze heeft de ± 25 adhesiebetuigingen die mij zijn toegestuurd al ontvangen. Maar waarom zouden wij niet blijven schrijven: adres: Mevr. E. A. Haars, Staatssekretaris van Justitie, Schedeldoekshaven 100, 2500 EH 's-Gravenhage.

U kunt bellen voor informatie naar tel. 073-120721 of na 18.00 uur 073-564476.

U kunt ook schrijven over deze zaak naar Mevr. B. Thijssen, Vught, Maaslandstraat 30.

Wie weet heeft u onder uw kennissen een invloedrijk man of een lid van de Eerste of Tweede Kamer. Doe dan wat u kan om deze persoon te mobiliseren voor deze goede zaak.

Tenslotte laat ik hier nog de verantwoording volgen van de gelden die mij zijn toegestuurd:

Afrekening I: f 2.490,—.

Gespecificeerd:

21.6 HJVr te KE 25,—; TD-B te C 25,—; MdeJ te 'sGr 100,—; WS te Z 20,—; JPH te Gr 100,—; DdeV te B 15,—; PU te P 25,—; JMS te E 25,—; PP te K 50,—; PdeP te N 100,—; Jv'tZ te H 25,—; JB te W 25,—; MJB-vdS te Z 50,—; JJvdW te 'sGr 50,—; APM te Z 50,—; FAO te A 25,—.
25.6 MK te Z 10,—; WvW te A 25,—; PU te L 50,—; HWHK te U 25,—; FG te Z 25,—; PK te U 25,—; HdeV te El 100,—; AW te Gr 15,—; GSvE-K te St 25,—.
26.6 JC te Z 10,—; CMvdW te V 25,—; JA te A 50,—; GvZ te N 500,—; FP te G 25,—; MHTB te Z 15,—; AB te Kr 20,—.
9.7 WAV te Al 100,—; SR te H-G 50,—; JV te V 10,—.
10.7 AS te L 255,—.
11.7 HvD te D 100,—; JWAG te Rij 100,—; LD te H-G 100,—; TJH te R 40,—; JvdH te Bl 50,—.
12.7 WK te A 50,—; HS te U 25,—; CHvM te Rij 150,—.
13.7 PAVV te H 25,—.

Giften voor de Kerk-Turken van 26 juni tot 9 juli: HJS te K 10,—; HCF te S 10,—; SvdB te W 10,—; SvW te R 25,—; HB te A 25,—; AHP te A 50,—; JdeV te A 50,—; CvL 100,—; WvR te U 50,—; HFvdS te S 15,—; JV te K 500,—; JA te H 25,—; AJ te Z 25,—; LT te Zw 25,—; PO te B 50,—; HvD te U 50,—; AZ te E 75,—; CK te Z 50,—; GV-T te U 100,—; DD te U 50,—; JV te H 25,—; KG te E 62,50,—; SWJ te B 50,—; JdJ te Z 25,—; JLF te B 25,—; DL te S 10,—; CvdM te U 50,—; JM te E 100,—; LD te D 10,—; PG vd te Z 25,—; JdJ te H 25,—; SvdA te S 25,—; AV te U 20,—; JOM te K 100,—; HJV te TP 100,—; BvV te H 25,—; diakonie Z 250,—; CvdL te B 100,—; AK te E 50,—; JH te 'sG 50,—; WS te A 25,—; JIJ te B 25,—; JGdeW te D 50,—; SV te S 25,—; GvD te R 15,—; AB te U 25,—; MAP te A 100,—; AK te U 25,—; GWdeL te B 25,—; AB te E 100,—; WD te S 100,—; YH te Z 25,—;

JDH te W 25,—; RL te A 50,—; JvdT te B 100,—; HN te V 100,—; GJV te Z 25,—; NtenW te Z 100,—; DM te Z 20,—; ML te A 25,—; KS te R 25,—; DD te E 50,—; RvW te A 25,—; JB te A 100,—; Cvd te HR 10,—; NM te S 25,—; MV te U 25,—; MB te B 10,—; JM te B 25,—; AW te B 50,—; RV te 'sG 10,—.
Samen f 3.863,50.

Wij zijn nu aan het eind gekomen van onze aktie voor de Kerk-Turken. Het heeft opgeleverd f 7.308,50. Alle gevers van harte bedankt.

boekbespreking

Leve het leven! Preken en toespraken van de Deense dominee-dichter-verzetsman-martelaar KAJ MUNK. Vertaald door Johan Winkler, gekozen door Sipke van der Land. Uitgave van Kok, Kampen. Prijs: f 14,50.

Ik zou het eigenlijk moeten afkeuren: een boekje met preken en toespraken van Kaj Munk. Ik heb immers geleerd dat je anders moet preken, over een bijbeltekst of althans over een bijbels thema. En toen ik jaren geleden in een preek iets citeerde uit een preek van Kaj Munk, kreeg ik daar de grootste moeite mee. In het Nederlands Dagblad werd geschreven, dat we Kaj Munks preken niet lezen vanwege hun Schriftuurlijkheid. Allemaal goed en best, maar ik kan niet vergeten hoe ik als jongen al die dikke pil **In Gods waagschaal** snuffelde en als student de pocket **Het Woord bij de daad** verslond. En nog kan ik moeilijk ophouden als ik een keer met Munk bezig ben. Wat is toch het boeiende in deze man? Ik vind het overdreven om hem „dominee-dichter-verzetsman-martelaar” te noemen: dat is van het goede te veel. Zo praat je over een museumstuk en dat is Munk nu juist niet. Integendeel, Munk spreekt nog nadat hij gestorven is, hij spreekt tot het getuigen, hij heeft iets profetisch. Zo zag hij zichzelf als een profeet van God. En het is dit, dat altijd weer boeit bij Munk. Hij preekt over het kerkgebouw van Vedersö, over zijn stiefmoeder, over de sterren en over de kieviten, maar dan préékt hij ook werkelijk. Ook heeft hij het over dominees die onbehouden en onvoorzichtig moeten zijn — zoals hijzelf in een volkskerk onbehouden en in een bezet land onvoorzichtig was. Calvinisten zijn vermoeiende mensen: in ons land heeft iemand als K. Schilder dat ondervonden. Als ik naar Munk luister, merk ik

dat Lutheranen ook vermoeiende mensen zijn. Schilder hebben we verheerlijkt, vooral als hij lyrisch werd, bijvoorbeeld in **Christus in Zijn lijden**. Waarom deden we dan zo links, als het over de dichterlijkheid van Kaj Munk ging? Lyriek is ook een wetenschap, zegt de man zelf. En heel vaak is zij méér, voegen wij eraan toe, is zij wijsheid, profetie.

Een christen is een strijdend mens. En Lutheren en Calvinisten behoren dit te weten. Ook een klein profetie als de predikant is een strijdend mens, juist hij. Hij is het ambtshalve. Hij is het omdat zijn gemeenteleden het zijn. Drie keer is Munk voor zijn ambt weggevlucht. Toch schrijft hij en laat hij staan: „Here God, wij danken U voor het beroep dat Gij ons hebt geschonken. Op de weg van strijd en nederlaag en overwinning zweren wij U trouw tot in de dood; U zweren wij het Die zelf ons eeuwig getrouw zijt.” Roeping is niet: ik wil zo graag, ik moet zo nodig. Roeping is: ik zie er als een berg tegen op, maar ik kan er niet onderuit. Heer, het is belachelijk wat u vraagt, maar op uw woord zal ik de netten uitzetten. **Leve het leven!** is een goed boekje voor dominees, die dominee dreigen te worden en voor gemeenteleden die aan hetzelfde euvel lijden.

Sipke van der Land heeft dit boekje samengesteld in overleg met mevrouw Munk en met de vertaler Johan Winkler. Hij heeft het van een vriendelijke inleiding voorzien. De enige kritiek die ik op deze uitgave zou kunnen hebben, is dat zij veel te beknopt is. Het is goed dat we in dit land Munk weer kunnen lezen en kopen, maar de man heeft meer belangrijks geschreven dan 90 pocketspagina's. We wachten dus!

Wat zouden we graag eens een wandeling gemaakt hebben met Kaj Munk! Door de duinen van Vedersö of Egmond. „Pomp je longen vol lucht door over de hei en door de duinen te draven, en laat de storm en de zee je doordrenken met hun onvergankelijkheid, de zee, de eeuwige zee, altijd dezelfde en toch veranderlijk, de zee... laat die je zijn vrede schenken.” Ook, om tijdens zo'n wandeling eens grondig van gedachten te wisselen over het ontstaan en het gezag van de Schrift, over erediens en prediking... Hij had nog iets van ons kunnen leren van hem. Het betaamt ons preken aan te heffen, die Schriftuurlijk zijn en harten kunnen treffen. Het eerste (Schriftuurlijk) had Munk misschien kunnen leren van ons. Het tweede (die harten treffen) zouden wij kunnen leren van hem. Hoe vaak staan wij, predikanten, niet maar wat te leuteren in de kerk! Dus „dient de predikant geleerd te worden en zich zelf te leren het instrument van vandaag te gebruiken, dat hem in het woord is toevertrouwd, het levende Deens”. Of, uiteraard, het

levende Nederlands. „Het evangelie loopt niet met een paraplu in de zonneschijn te wandelen; het schiet niet met pijlen op pantserwagens.” Anders gezegd: het eeuwige evangelie moet in deze tijd worden gebracht.

In ieder geval leert Kaj Munk ons, dat het iets anders is: de Bijbel kennen, en: de God van de Bijbel kennen. Hij zal door de mensen wel uitgemaakt zijn voor verhaaltjesdominee. Zo zijn de kerkmensen, in Denemarken en in Nederland. Maar telkens weer breekt bij hem Het Verhaal door de verhaaltjes heen. De laatste dienen het eerste. Een week na de Duitse inval in Denemarken „hoorde ik een preek in Oslo van een oude Noorse dominee. Ik dacht: wat zal die man nu zeggen? en ik luisterde met ademloze spanning, maar kreeg toen te vernemen dat Jezus Christus de zoendood was gestorven voor uwe en mijne zonden, en dat 's mensen enig heil daarin bestond dat hij dat geloofde. Dat is inderdaad zo, en het is ongetwijfeld juist. Maar was ik zo verstokt, dat ik het gevoel had dat ik daar toen iemand alleen maar hoorde leuteren?” Horizontalistische maniakken kunnen zich driftig op zo'n passage werpen — ten onrechte. Want door Jezus hebben we God leren kennen. En tegenover God past enkel aanbidding en gehoorzaamheid. Tot het inzicht in de diepste samenhang van het leven komt geen mens uit eigen kracht, hij ontvangt het van God zelf. Wij zijn op weg naar „het land van het geloof, waar het voor ons die elkaar liefhebben in Jezus' naam heten mag: nu is het altijd zomer”. Wij putten eeuwig uit de bron der liefde van de God van Jezus Christus.

„Ja, Here Christus, zo zijt Gij opgestaan en zo zijt Gij tot Uw Vader gegaan. En zo zult Gij weerkeren. Laat hen maar woeden, de machten van de winter, laat hen zich zelf en de wereld waar wijsmaken dat zij eeuwige rijken stichten. Zij zijn geoordeeld, met hun 'eeuwigheid'. De overwinning is aan de lente. Er komt een dag dat Hij hen onder de voet treedt.” Het is Paasmorgen 1941, als Munk deze woorden spreekt — en ook hierin herinnert hij aan de K. Schilder van het begin van de oorlog. „Ik hef de dode kievit op naar de kleine streep blauw, die vandaag zich in de hemel aftekent. In Jezus' naam, daarheen zul je opwieken hoog boven de zalige aarde, en daar omhoog zul je jubelen in de zomer: 'Vive, vive, leve het leven, leve de eeuwigheid!' ”

J. H. Veeffkind

H. G. Leih,
„Geschiedenis van het Protestants Christelijk Onderwijs”
66 pagina's; prijs f 6,45.
Uitg. Kok Kampen.

De Unie „School en Evangelie” bestaat dit jaar een eeuw; een feit

waar al op verschillende manieren aandacht voor gevraagd is. Ten tijde van de „Schoolstrijd” opgericht valt de historie van „de Unie” grotendeels samen met de geschiedenis van het Protestants Christelijk Onderwijs in ons land.

In de brochure-reeks „Dichterbij” belicht de Kamper historicus drs Leih de redenen die destijds tot het ontstaan van het bijzonder onderwijs geleid hebben; daarbij valt het accent op de periode tussen 1801, waarin een nieuwe wet het openbaar onderwijs op een nieuw spoor zet, en 1920, het jaar waarin het bijzonder onderwijs gelijkberechtiging ontvangt.

Talrijke citaten en afbeeldingen geven de lezer een authentieke indruk van het klimaat van die dagen. Verhelderend zijn ook de hoofdstukken die de gebeurtenissen in een breder kader zetten; de kerkhistorische achtergrond en de verschillende ideaalbeelden die in het onderwijs een rol hebben gespeeld. Het boekje eindigt vragenderwijs: hoe zal het Protestants Christelijk Onderwijs zich verder ontwikkelen en wat geeft het levensbeschouwelijke onderwijs haar bestaansrecht? Ouders en opvoeders doen er goed aan het boekje aan te schaffen en zich te oriënteren op de antwoorden die vorige generaties op die laatste vraag gegeven hebben.

Wat teleurstellend vond ik de (wel erg) summiere weergave van de ontwikkeling sinds 1920. Mijns inziens was daarover meer te zeggen geweest, temeer omdat verschillende houdingen zichtbaar worden tegenover de huidige onderwijssituatie. Deze (lichte) kritiek mag echter niemand weerhouden het boekje aan te schaffen.

Voorals ouders die, ondanks (of als gevolg van) de discussie over de middenschool, contourennota's etc. wat moeite hebben zich te oriënteren kunnen hier terecht. De bibliografie geeft aan hoe men zich verder in de (ten slotte toch erg belangrijke!) stof kan inwerken. De heer Leih heeft ons door dit nuttige, sympathieke en ook geëngageerde werkje aan zich verplicht.

P. J. van Kampen, Zeist

Vrouwen- contactdag 1 sept. te Utrecht

Nu de landelijke vrouwencontactdag in zicht komt, willen we u daarover wat nader informeren.

We hebben ds W. J. van der Linde te Heerenveen bereid gevonden die dag voor ons te spreken over: De zin (?) van het lijden. Een onder-

werp, dat ons allen bezig houdt en waarover wel het een en ander valt te zeggen en waar zeker veel over te vragen is.

Candidaat D. F. Olivier, onze „hulpprediker” in Utrecht, hoopt het slotwoord te spreken. Verder vermeldt het programma samenzang onder leiding van Jo Kapteyn, declamatie, koorzang en een koperkwartet.

Utrecht is op de laatste vrouwencontactdag in Wezep uitgekozen als vergaderplaats in '79. Het is, hoe vreemd het moge klinken, in onze stad wel moeilijk tegen een redelijke prijs een geschikte plaats voor een bijeenkomst van plm. 700 mensen te vinden. Ons eigen kerkgebouw is te klein voor zo'n aantal bezoekers; de kerken in de stad, die eventueel in aanmerking zouden komen voor het houden van deze vergadering, worden niet verhuurd. Zo zijn we toch weer bij de congreszaal van het Beatrix(jaarbeurs)gebouw aan de Croeselaan terecht gekomen, waar we 7 jaar geleden ook vergaderden. Hoewel de huur hoog is, leek ons deze ruimte toch de meest geschikte oplossing. De entree valt, daardoor hoger uit en komt nu op f 7,50 per persoon.

Degenen, die per trein komen, kunnen een reductie van 20% op het reisgeld krijgen, verleend door het Jaarbeursvergadercentrum. Daarvoor kunnen kaarten worden aangevraagd bij onderstaande adressen.

In de middagpauze is er gelegenheid gebruik te maken van een verrukkelijke „open tafel”. Allerlei soorten brood van de „warme bakker”, broodbeleg, koffie, thee en andere dranken kunt u in de zaal naast de vergaderzaal onbepaald nemen tegen de prijs van f 13,— per persoon. Wie dit teveel vindt, kan ergens in Hoog-Catharijne wat gaan consumeren.

Voor het onderling contact is het gezelliger met elkaar de lunch te gebruiken. Maar ieder is vrij hierin te doen wat zij wil.

GOED NIEUWS voor allen die Gods Woord liefhebben!

Tweede pakket met 7 series Bijbelstudies van ir. D. J. Christiaanse.

EERSTE PAKKET: 1. De naam boven allen naam f 5,—; 2. 32 Geloofsmannen f 4,—; 3. Gennade en waarheid f 4,—; 4. 14 Brieven van Paulus f 5,—; 5. Het jaar 2000 f 3,—; 6. Gods geheimenissen f 3,—; 7. Christus in de Psalmen en de Profeten f 4,—. 7 series tegelijk slechts f 14,—.

TWEDE PAKKET: 1. Overdenkingen over de vier evangelieën 144 blz. f 6,—; 2. De Heilige Geest woont in ons f 3,—; 3. Lichtend uitzicht op morgen f 6,—; 4. De geestelijke wapenrusting f 3,—; 5. De Kerkgeschiedenis volgelucht f 4,—; 6. De Gemeente van Christus f 2,—; 7. Het gebed f 3,—. 7 series tegelijk f 12,—. **Beide pakketten totaal f 25,—.**

Alles franko na girostorting op 1793613 Bijbelcursus Oudewater P.B. 44.

Wilt u de lunchbonnen per giro bestellen? (gironr. 689810, ten name van J. Zinkstok-Vos, Utrecht). We willen liefst zo spoedig mogelijk weten hoeveel lunchbonnen en reductiekaarten voor de trein u wenst te ontvangen.

We hopen, dat velen naar Utrecht komen en dat we met elkaar een fijne en leerzame dag mogen hebben.

Namens de commissie van voorbereiding,

B. Busstra-Schootstra,
Spinozaweg 8, 030-935038,

G. Vos-Zomer,
Rubicondreef 8, 030-613179

J. Zinkstok-Vos,
G. v. Walenborchstraat 10,
030-714346, Utrecht

*U bent van harte welkom
op het*

Goud- en Zilvermidatelier

„DE VLINDER”

H. de Miranda,
Maartensgat 21,
3311 CK Dordrecht

Onze vrienden berichten wij langs deze weg dat ons adres, ook ná 1 augustus, blijft:

Steenwijkerweg 42,

8471 LC Wollega.

Telefoon 05610- 2205.

Jan en Fie van Katwijk

PLAATS

UW FAMILIEBERICHTEN

IN DIT BLAD!

Voor al uw

handels- en familiedrukwerk - boeken en folders

is uw adres.

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 · Zeist